

Oponentní posudek disertační práce

PhDr. Jiřího Reichla

EURODELPHI '95 PO DESETI LETECH: VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V NÁZORECH EXPERTŮ

samotné téma práce považuji za velmi nápadité. Srovnat výsledky průzkumu, který byl realizován před 10 lety s dnešními názory na stejné téma. Problém je jistě v tom, že takovéto srovnávání je možno pojmově v různých polohách. Jistě by bylo zajímavé vyhodnocení jednotlivých zjištění ve vztahu k vývoji společenské skutečnosti v posledních deseti letech, ale takovéto ambice neměl ani mezinárodní výzkum Eurodelphi, financovaný Evropským společenstvím, na kterém se podílela řada odborníků. Je zřejmé, že tato disertační práce svým obsahem nemůže překročit zadání, dané původním projektem výzkumu.

Jiří Reichel v této své disertační práci se proto zákonitě věnoval takovému srovnání, které je v možnostech jednotlivce a předkládá statistická srovnání výzkumu Eurodelphi '95, tedy jednoho z nejrozsáhlejších v mezinárodních výzkumů minulého desetiletí a vlastního provedeného výzkumu. Je si i sám vědom tohoto omezení a v závěru práce konstatuje, že se podařilo „shromáždit jistý objem informačního materiálu, který může jako jakýsi odrazový můstek posloužit dalším výzkumným postupům“. Toto omezení se pochopitelně týká i možností mezinárodního srovnání s výstupy Eurodelphi '95, které je pro možnosti jednotlivce neuskutečnitelné jak finančně, tak i rozsahem časovým a obsahovým. V obsahovém přístupu byl problém v tom, stanovit, které problémy jsou pro dospělé podstatné a se kterými se v e svém životě potýkají a které jsou řešitelné prostřednictvím vzdělávání dospělých. I zde myslím z nabízených možností a variant zvolil autor optimální cestu.

Způsob provedení srovnání, které zvolil autor je tedy při všestranném posouzení možností jediný možný – provést komparaci výsledků Eurodelphi '95 a současných zjištění, získaných vlastním šetřením, které nazval Reflexe 2005. A v této jediné možnosti nás autor přesvědčil o své erudovanosti.

Autor nezapře své vysokoškolské pedagogické působení v popisu použitých metod, například ve výkladu delfské metody. Tento popis může sám o sobě sloužit jako učebnicový

studijní materiál. Stejně tak i do textu zařazené „Metodologické poznámky“ a proložené uvedené vysvětlivky.

Stručná historie projektu Eurodelphi '95, popis souboru expertů, cíle a výsledky tohoto šetření jsou uvedeny v míře nejnútnejší tak, aby bylo možno v poměrně ve stejné struktuře představit projekt Reflexe 2006 a provést následnou komparaci obou šetření. Podařilo se zajistit srovnatelný počet navrácených dotazníků a oproti Eudelphi '95 je hodnocený vzorek dotazovaných dokonce v daleko optimálnější struktuře jak v členění podle pohlaví, tak i v členění věkovém. Jednotlivá zjištění jsou velice erudovaně posuzována s využitím adekvátních statistických metod. Tato erudice jistě byla doplněna dost značným pracovním úsilím, protože se autorovi podařilo provést po deseti letech srovnatelný výzkum, i jeho interpretaci a to na rozdíl od tehdejší týmové práce tentokrát pouze vlastními silami.

Zdá se mi, že při obsahovém porovnávání tzv. aktuálních problémů, které byly dány již v šetření Eurodelphi '95 by bylo dosti složité jejich vyhodnocování, vzhledem k jejich víceobsažné formulaci. Mám na mysli takové problémy jako „nejistota, způsobená vyšším postavením“, „nedostatečná úroveň demokracie“, „rostoucí povrchnost“, „pochybnosti o vlastní identitě“ nebo „problémy s mobilitou“. Nedokáží si představit jednoznačnou odpověď. Proto také autor nezaujímá stanovisko, neřeší ani jak by mohlo tyto veličiny ovlivnit další vzdělávání, ale zůstává na u zvolené metodologie – statistickém srovnávání významnosti a vyhodnocování. Z tohoto hlediska bylo moudré zavedení nulového hodnocení u hodnot, které jsou pro současnost neadekvátní nebo irelevantní a např. zjištěné cíle vzdělávání dospělých „jsou zcela adekvátní současné realitě a tím i pro odborníky, pracující v oblasti vzdělávání dospělých zajímavé a návodné.

V podstatě mne nepřekvapily malé rozdíly mezi expertním souborem a jednotlivými profesními skupinami, protože celá oblast vzdělávání dospělých je myslím dnes natolik nehomogenní na straně jedné a na straně druhé funkčně prostupná, že je velmi problematické uvedené profesní skupiny jednoznačně identifikovat a nalézt rozdílové proporce.

Komparace obou výzkumů je velmi zajímavá a nezbyvá mi, než se vrátit k problému, uvedenému v úvodu. Bude škoda, pokud autorem zjištěné údaje zůstanou nevyužity a obsahově nezhodnoceny. Jistě by bylo zajímavé dát je do souvztažnosti se společenským vývojem a v některých případech provést třeba i druhotné šetření k objasnění důvodů změn ve výsledcích obou průzkumů. Proč například přestala být závažným problémem u vzdělavatelů nezaměstnanost, proč klesla důvěra k politice, proč jsou nezajímavé změny ve skladbě populace, atp. Ale i v možnosti řešení problémů vzděláváním dospělých – proč se

dává vysoká míra přispění v nezaměstnanosti, když tato přestává být stěžejním problémem? Proč je po deseti letech dávána najednou vzdělávání dospělých důvěra při řešení nedostatku jistot a smyslu života nebo v prožívání času (jeho rychlosti a stresovosti) nebo dokonce při řešení chudoby, ale přesto stoupá počet nulových hodnocení a je patrný obezřetnější hodnocení možností řešení problémů prostřednictvím vzdělávání dospělých. Ale jedno je zřejmé – že posun názorů odpovídá v obecné poloze problematice, kterou řeší současná andragogika a to nejen u nás, ale minimálně v evropském měřítku.

Stejně je tomu u zjištěných cílů vzdělávání dospělých. Zdá se mi, že se postoj lidí poněkud utilitarizuje, pragmatizuje. Cíle vzdělávání jsou viděny prizmatem zaměstnatelnosti a zvyšování příjmu, kdy například péče o zdraví a bezpečnost ustupuje do pozadí. Je to tak jen u vzdělavatelů? Škoda, že neexistuje takovýto průzkum v obecné občanské poloze. Zjistili bychom, zda posun mezi oběma šetřeními, který se nese cestou od idealističtějšího vidění problémů k realitě je změnou názorů vzdělavatelů nebo zda jde o reflexi celospolečenského trendu.

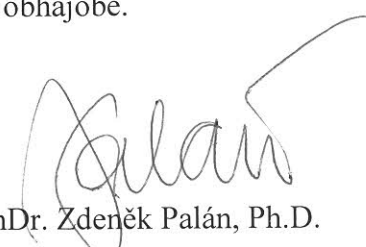
Jistě stojí za povšimnutí i skutečnost, že zatímco Eudelpi probíhalo mimo pozornost žen, u Reflexe je dokonce mírná převaha žen. Je to náhoda nebo posun genderové politiky? Zatím asi neumíme odpovědět. V řadě věcí náhoda nebyla statistickým testem prokázána a tudíž můžeme rozdíly v obou šetřeních považovat za statisticky odlišené. O to víc by bylo již uvedené srovnání zajímavé. Není předmětem oponentního posudku zabývat se výsledky šetření, i když je lze jen doporučit.

Stejně jako lze doporučit prostudování celé práce, která je nejen zajímavě pojatá, ale především se zabývá aktuální problematikou, která je v současné době ústřední v dalším rozvoji andragogiky i politiky v oblasti vzdělávání dospělých.

Autor splnil bezzbytku nejen cíle, které si předsevzal, ale obohatil i metodologii srovnávacích výzkumů. Celá práce je originální a autorská, s průkazným statistickým a číselným zpracováním a s naprostým minimem kompilace. Je logicky členěna; jednotlivé kapitoly jsou proporčně rozsáhlé.

Jedná se výbornou práci, kterou lze naprosto jednoznačně připustit k obhajobě.

V Praze dne 29.4.2006

PhDr. Zdeněk Palán, Ph.D.